

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף מ"ו

- (א) ה' א' מן השוק מודר ב' מהם הנאה, לא יכנס לחצר, ראב"י אומר יכול לומר לו לתוך של חבירך אני נכנס- ע' ברין שהביא מה שנח' הראשונים בזה, ש' הרשב"א בענין זה הוא דמה דאמר ראב"י שיכול לומר לתוך חבירך אני נכנס, הנ"מ היכא שהוא נכנס לצורך השותף, לפי שהחצר קנוי להשותפים ולכל מי שנכנס לצורך א' מהם. אף אם א' נכנס סתם, אף ראב"י מודה דאסור במודר הנאה, ואינו יכול לומר לתוך חבירך אני נכנס. אבל מהרא"ה הביא הר"ן דס"ל דבכל ענין שרי. ובביאור פלוגתתם, כ' הברכת שמואל (כ"ז, ב') דס"ל להרא"ה דיש לכ"א קנין כ"כ בהחצר, דאם בא שותפו לאסור ממודר הנאה מליכנס לחצר, אינו יכול לאוסרו על רשות חבירו, דהו"ל כמו אוסר דבר שאינו שלו. אבל הרשב"א ס"ל דמה שנקרא אינו שלו, היינו רק כלפי השתמשות של השותף, אבל מה שאינו נוגע להשתמשות של השותף, הוי שלו לגמרי, ושפיר יכול לאוסרו על אחר המודר.
- (ב) וכופין את הנודר למכור את חלקו- כ' השלמי נדרים דלכא' פשוט דאין כוונתו לומר דכופין אותו למכור חלקו להשותף, דא"כ נמצא דנהנה מנכסיו, דהא נהנה המוכר מכסף הקנין. וכ' דאולי י"ל דמיירי בדאסר על עצמו רק נכסים אלו (דהיינו החצר), ולא כל נכסי חבירו, ולפי"ז גם יהי יכול למכור לו.
- (ג) איבעיא להו בנדרו פליגי... הכי נמי מסתברא- שאל הגמ' בענין מח' בהמשנה, האם נאמר רק בנדרו, ומשום דקנסי' לי, אבל בהדירו זה את זה, דכאנוסים דמו, מודו להו רבנן לראב"י דאמר' יש ברירה, או דלמא אפי' בהדירו זא"ז פליגי רבנן, דפלוגתייהו הוא אם יש ברירה או אין ברירה, ואין חילוק בין אם נודר או אם הדירו. וצידד הגמ' להביא רא' מלשון המשנה דבתרתי פליגי, ודחה הרא"י, ואמר' דהדיחו מסתבר, משום דכופין אותו למכור חלקו, ולכא' אין שייך לומר דכופין אותו למכור חלקו אם מינס אנס. וכ' הרא"ש (בפסקיו, סי' א') דקיי"ל כרבינא בב"ק, דהמח' היינו אם יש ברירה או אין ברירה, ובכל אופן פליגי. ויש לע', מה נעשה עם ראיית הגמ' מהא דכופין אותו למכור. וכ' הקרבן נתנאל (א') דלפי רבינא צריך לפרש המשנה כהירושלמי, דהיינו דכופין את המדיר למכור [ולפי' לכא' יש ליישב קו' הר"ן על הרמב"ם לקמן בפשיטות, דהק' הר"ן על מש"כ הרמב"ם דכופין המדיר, למה פסק כהירושלמי, ולפי' הנ"ל א"ש, דע"כ רבינא צריך לסבור כן, וקיי"ל כרבינא].
- (ד) אי אמרת בשלמא דנדר הוא, היינו דכופין- כ' הר"ן דמבואר בגמ' דכופין המודר, ולא המדיר, והסברא הוא משום דמה הנאה יש לו, וכו', וגם שמא יכשל. אבל מש"כ הרמב"ם דכופין המדיר, והק' עליו דמהסוגיא לא משמע כן. ולכא' יש לע', מהו הסברא לאסור המדיר [ואפי' אם מיישבים הסוגיא כדברינו הנ"ל, דפסק רבינא, אבל מ"מ יש לע', מהו סברת הדבר]. וכ' השלמי נדרים בשם היד שאול דבאמת מח' זה בין והר"ן והרמב"ם לשיטתייהו אזלי, דלעיל (טו.) נח' הר"ן והרמב"ם במי לוקה לענין לאו דבל יחל, המדיר או המודר, הר"ן ס"ל דהמודר לוקה, והרמב"ם ס"ל דהמדיר לוקה. וא"כ, א"ש הר"ן לשיטתו, דהחשש הוא שמא יעבור המודר על בל יחל, ולכן שפיר יש לכופ' אותו למכור. אבל הרמב"ם, דלכא' ס"ל דהחשש הוא שמא יכשל המדיר בבל יחל ויתן להמודר ליהנות, ס"ל דעל המדיר למכור (ואפי' אם אמר' דאף להרמב"ם יש איסור על המודר ליהנות, עכ"פ יש איסור גם על המדיר, וכיון שהוא ג"כ גרם האיסור, א"כ שפיר יש לו למכור).
- (ה) אבל יש בה דין חלוקה, דברי הכל אסור- ע' ברין שהביא מה שנח' הראשונים לענין החצר לאחר החלוקה, הרשב"א ס"ל דאפי' לאחר חלוקה אסור, דהא אין ברירה, וא"כ כבר חל האיסור על חצי החצר, ואסור לעולם. אבל הרמב"ם ס"ל דמותר לאחר חלוקה, ומשום דזה ה' נכלל באומדנא של השותפות, דאינו יכול לאסור עליו חלק שלו עד כדי כך דאפי' אחר חלוקה יהי עדיין אסור [ולכא' פשוט דלפי מש"כ הרשב"א לעיל דויתור אינו אסור אלא מדרבנן, וא"כ בויתור קי"ל דיש ברירה, לכא' י"ל או דס"ל דעכשיו ס"ל להגמ' דאין ברירה אפי' בדינים דרבנן, או דעכשיו אזיל לשי' הראשונים דויתור אסור מן התורה, ויש לע' בזה]. והק' האור שמח (נדרים ז', ד', ד"ה עוד) על הרמב"ם, הרי לפי הה"א של הגמ', דנח' ראב"י ורבנן בחצר שיש בה דין חלוקה, א"כ למה כופין אותו למכור כלל, יכפוהו לחלוק, ועי"ז נמצא כ"א בהיתר בחלק שלו. ולכא' מוכרח מזה כדעת הרשב"א, דלא מהני לחלוק, דאף לאחר חלוקה יהיו אסורים, וצ"ע. ובעיקר דעת הרמב"ם, הר"ן ביאר הנ"ל, דלאחר חלוקה מותר משום שנכלל באומדנא בהשותפות שאין ביכלתם לאסור על חבירו אף לאחר חלוקה. ויש עוד מהלכים לפרש דעת הרמב"ם. השלמי נדרים כ' בשם המחנה אפרים (גביית חוב ג') דמש"כ הרמב"ם דאסור, היינו משום דאסר הנאתו ממנו, ולא דאסר נכסיו עליו (דלא כרעק"א לעיל [מ"ה] דס"ל דמיירי מתני' בשאסרו נכסיהם אהדדי), ונמצא דעכשיו שחלקו, אינו נהנה ממנו כלום, ורק מהחצר, וזה מעולם לא נאסר עליו [וע' ברשב"א דמשמע דמה שלאחר חלוקה אסור, היינו אפי' אסר הנאה ממנו, ולא רק מנכסיו, דהא מדמה ציור זה לזבינא מיצעא, שהוא הנאת שניהם, וזהו בנדר מהנאתו, ולא מהנאת נכסיו, ויש לע' בזה].
- (ו) היכי דמי דשרי דמקבל בטסקא- הק' הר"ן, למה שרי, הרי סכ"ס המשכיר אסרו בהנאה, והרי קיי"ל דקונמות מפקיעין מידי שעבוד, וא"כ נהי דהשוכר יש שעבוד עלי' להשתמש שם, ויכול להפקיע אותו שעבוד. והר"ן הביא לתרץ בשם אחרים, דמתרצים ע"פ הירושלמי דמחלק בין אם הקדים השוכר שכו' להמשכיר או לא, דאם לא הקדים שכו', אז ודאי יש להקדש יד באותו בית, שהרי צריך השוכר ליתן שכו' להקדש, וממילא שייך להק' דהדר שם במעילה הוא דר. אבל היכא דכבר הקדים שכו' להמשכיר, אז כבר נסתלק המשכיר לגמרי מאותו חצר, וכיון דאסתלק לי', לא מצי לאוסרו.

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין

לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל

ובביאור שי' זו, כ' הקהלות יעקב (ל"א, א') ע"פ מש"כ הסמ"ג, דמה שאין המשכיר יכול לאסור המרחץ בכה"ג, היינו משום דאינו ברשותו, וכת' ואיש כי יקדיש את ביתו, מה ביתו שלו וברשותו, וכו'. וא"כ, ביאר הקה"י, הדין דלאחר שכבר קיבל שכר המרחץ אינו יכול לאסור עליו, היינו משום דאינו ברשותו, דאין לו שום השתמשות עם החצר. ומה דהיכא שלא הקדים השכר אז הדין הוא דיכול לאסור, אף דלכא' בכה"ג אין לו שום השתמשות בה, וא"כ לכא' אינו ברשותו, כ' הקה"י דזה נחשב ברשותו, דהא עדיין יכול להשתמש עם המרחץ כדי לעשות רווחים, דהא עדיין יכול לגבות שכירות המרחץ. אבל לאחר שכבר קיבל שכר המרחץ, הרי מסולק הוא מרשותו לגמרי.

(ז) **עוד בהנ"ל- ע' בר"ן שהק' מהגמ' בערכין,** דמבואר דהמשכיר יכול לאסור הבית על השוכר ע"י מה שהקדישו, ומשום דהקדש מפקיע מידי שעבוד. אולם ביאר הר"ן דבאמת מה שיכול לאסור הבית על השוכר בהא דערכין, אי"ז משום דקונמות מפקיעין מידי שעבוד, שהרי באמת לא אמרי' כן אלא בקדושת הגוף, וגם בקונמות דכדושת הגוף הם, אבל בקדושת בדק הבית לא אמרי' דהקדש מפקיע מידי שעבוד. ומה דבערכין ה' יכול לאוסרו, היינו משום דכיון דאמר לו בית סתם, נמצא שאין שעבוד ליתן לו בית זו שהוא דר בה, ויכול ליתן לו בית אחר, וא"כ אין הנדר כנגד השעבוד בכלל. והיכא שחל קדושת דמים, אינו מפקיע השעבוד כלל. **וע' בקובץ הערות (נ"ב, א') שהביא מתוס' בב"ק דס"ל דאפי' היכא דהוי הקדושה רק קדושת דמים, אינו יכול לדור שם, דלא כהר"ן כאן, דס"ל דאין כאן איסור לדור בחצר שיש בה קדושת דמים, ויש לע' במאי פליגי.** וביאר הקו"ה, דס"ל להר"ן דהאיסור ליהנות מהקדש הוא משום איסור גזל, וכאן, דלא פקע השעבוד, ועדיין יש לו זכות ממוני לדור שם, א"כ אין שום גזל, וא"כ שפיר מותר לו לדור שם. אבל תוס' ס"ל דעיקר האיסור ליהנות מהקדש אינו משום גזל כלל, ואפי' היכא דבעצם מותר לו ליהנות בדיני ממונות, מ"מ אסור ליהנות בכה"ג מהקדש. **אולם כ' להק' (אות ב') על הר"ן,** דאם מותר לו לדור שם אע"פ שיש בה קדושה, א"כ גם בקדושת הגוף לימא הכי, ולימא דאין קדושת הגוף מפקיע מידי שעבוד, דכיון שאין סתירה בין הקדושה והשעבוד, א"כ מהכ"ת שיפקיע הקדושה את השעבוד, ע"ש עוד בכל זה.